

razvidnejšo razlago. Zlasti še, ker mu to ne bi bilo težko kot avtorju 20. zvezka Literarnega leksikona, kjer je razgrnil širok razgled o romanu. Povest in pripoved je strnil v isto območje, ju razložil, bralec pa ne dobi dovolj razvidnih spoznanj. Podobno je pri satiri, baladi, pravljici, kratki zgodbi in verjetno še kje. Prav povsod pa manjkajo primeri, z navedbo avtorjev in del bi seveda olajšali bralčevo orientacijo in zvedavost.

Zaključni del je avtor posvetil literarni aksiologiji in posegel na filozofsko področje. Pri vrednotenju literarnih del gre za teoretično območje, kjer načelna dognanja ne moremo mehanično prenesti v oceno konkretnih literarnih del. Vrednotenje pa je hkrati podlaga literarne kritike že od antike. Razumljivo je, da je pojem vrednote spremenljivka in povrh še različne vsebine. Na ravni spoznavnosti, etičnega in estetskega pa se kaže vrednotenje literarnega dela kot relativno. Morda ne bo odveč omeniti, da je J. Kos ponekod vnesel primesi

filozofskega območja, dasi je trdno zasidran v literarni vedi, v našem primeru literarni teoriji.

Očrt literarne teorije Janka Kosa se nam razodeva predvsem kot priročnik, ki se hote odteguje od vsakršne bližine normativnega pristopa. Kot delo, ki je očrtne narave, je skrženo na tisto jedrovito objasnilo, ki je najnujnejše. Čeprav naletimo na nekatere pomanjkljivosti in izpuste, na odsotnosti literarnih primerov, pa prinaša Očrt literarne teorije svežino gledišč in nakazuje v okviru priročne možnosti odprta vprašanja, strnjene poglede in spoznanja. Pri morebitnem ponatisu bi kazalo to upoštevanja vredno delo dopolniti. Ni mogoče prezreti, da je šel Janko Kos v primeru z dosedanjjo domačo literarnoteoretično prakso pri aktualizaciji vede dlje od predhodnikov. Očrt pa bi lahko bil avtorju spodbuda za široko koncipirano in poglobljeno literarno teorijo, ki bi preseгла priročniško naravo; nedvomno obstaja živo zanimanje za tovrstno strokovno delo.

Igor Gedrih

SPREHOD PO JUGOSLOVANSKIH IN TUJIH REVIJAH

Milanska literarna revija *Uomini e libri* nadaljuje svojo predstavitev slovenskih pisateljev. V letošnji prvi dvojni številki, januar-februar, je urednik teh pogovorov Arnaldo Bressan dal besedo Janku Kosu, ki se najprej ustavi ob pomenu slovenske komparativistike za slovensko kulturo, nato pa podrobneje pojasnjuje svoje poglede na možnosti »vstopa« slovenskih pesnikov in pisateljev v širši evropski prostor: »... Za Prešerna in Cankarja je seveda razumljivo, da lahko najbolj adekvatno posredujeta evropskemu bralcu najvišje vrednote starejše slovenske književnosti. Toda s Prešernom je pač tako kot z vsemi največjimi liriki — ker je

genij slovenskega jezika, in to na najvišji ravni klasične poezije, je s svojo vrednostjo zaznaven samo v originalu. To je razlog, da ni njegova cena v Evropi zablestela prek dolžnega literarnozgodovinskega in informativnega priznanja. Za Cankarjevo prozo in dramatiko takšnih ovir ni; da se s svojimi pripovedmi ni uveljavil ob Gorkem, Hauptmannu ali Hamsunu kot njim enakovreden, v marsičem pa tudi prodornejši sodobnik, je razlog v tem, da je bil avtor male literature, poleg tega njegovo delo pripada obdobju fin de siècle, impresionizma, dekadence in simbolizma, ki jih je v okusu poznejših bralcev preglasil modernizem. Toda kolikor se dandanašnji umetnostni okus ponovno odpira tudi posebnim literarno-umetnostnim vred-

notam tega časa, se odpirajo tudi nove možnosti za Cankarjev vstop v krog velikih evropskih ustvarjalcev na prelomu stoletja. Precej lažji je v tem pogledu položaj moderne slovenske lirike, začeni s Kosovelom in vse do naših sodobnikov, ki ni samo raznovrstna, ampak predvsem izjemno bogata. Toda prav to velja tudi za moderno slovensko prozo in dramatiko, ki sta se povzpeli zlasti v šestdesetih letih, a sta izoblikovali nekaj svojih najboljših del šele zadnja leta — res nenavadno, da nista v svet prodrli veliko bolj, kot se da sklepati po njunem doslejšnjem odmevu...»

A. Bressan: In še zadnje vprašanje, ki pa ga ne imejte za »hudobnega«: zakaj bi se italijanski ali, v širšem smislu, evropski bralec moral zanimati za slovensko literaturo?

J. Kos: »Razlogi za predstavljanje osrednjih del slovenske literature onstran jugoslovanskih meja so seveda za koga lahko tudi nacionalni, pač kot nujna oblika samopotrditve malega naroda. Toda po svojem bistvu morajo ti razlogi biti — in tudi so — predvsem duhovni, umetniški, in če hočete, estetski, kar pomeni, da se utemeljujejo iz prepričanja, da se v slovenski literaturi odkriva izjemen, specifičen in prav zato bistven del evropske kulture, duha in etosa, s tem pa je potreben njihovi ohranitvi in prihodnjem razvoju.«

*

V prvi številki bratislavskega časopisa Slovenské pohľady objavlja Karol Rosenbaum uvodnik z naslovom *Literatura — pradomovina in območje miru*. V njem opozarja, da je bila v slovaški literaturi daleč nazaj, tja od prihoda slovanskih blagovestnikov Cirila in Metoda težnja po miru izražena v številnih delih. Iz pregleda o potovanjih slovaških pisateljev v tujino izvemo, da se je Dalimir Hajko mudil na oktobrskem srečanju knji-

ževnikov v Beogradu, Peter Andruška (namestnik urednika tega časopisa) se je mudil na uredništvu revije Nový život v Novem Sadu, Libor Knížek pa je obiskal beograjski knjižni sejem. Šele v tej številki je zapis o Struških večerih poezije. J. Z. piše, da je lani na njih sodelovalo okoli 250 pesnikov in literarnih kritikov iz 40 držav. Struški večeri poezije so bili tokrat že dvaindvajsetič, pa ni na njih sodeloval noben slovaški pesnik. Festival traja šest dni. Zadnji dan odpotujejo udeleženci v glavno mesto Makedonije Skopje, kjer priredijo sklepni literarni večer. V okviru prireditve že več kot deset let podeljujejo mednarodno nagrado Zlati venec Struških večerov poezije. Doslej so jo dobili Wystan Hugh Auden (ZDA), Eugenio Montale (Italija), Pablo Neruda (Čile), Faiz Gilani (Turčija), Léopold Sédar Senghor (Senegal), Eugène Guillevic (Francija), Artur Lundkvist (Švedska), Rafael Alberti (Španija), Miroslav Krleža (Jugoslavija), Hans Magnus Enzensberger (ZRN), Blaže Koneski (Jugoslavija) in Nikita Stanešcu (Romunija); lani so podelili Zlati venec indijskemu pesniku Sachidanandu H. Vatsajanu — Agjeju. Ob tej priložnosti je bil v cerkvi sv. Sofije na Ohridu slavnostni večer z naslovom Pesnikov portret, posvečen dobitniku nagrade. Poleg te nagrade podeljujejo tudi Zlati venec za najlepšo pesem — prejeli so ga Robert Roždestvenski in Bulat Okudžava iz Sovjetske zveze, László Nagy iz Madžarske ter Mak Dizdar in Miodrag Pavlović iz Jugoslavije. Eden najlepših dogodkov na Struških večerih poezije je mednarodno pesniško srečanje, ki se simbolično imenuje Most. Prireditve potekajo v struškem Domu poezije. Lani je bil en večer posvečen sodobnemu pesništvu Venezuele in Češkoslovaške, piše z zamudo med drugim J. Z.

*

Beograjska Književna reč objavlja v 227. številki več prispevkov in prevodov v spomin lani umrlega romunskega pesnika Nikita Stanescuja. Poseben razdelek s prevodi in kratkimi predstavitvami je posvečen mlademu valu vojvodinske madžarske književnosti. Staniša Nešić je zabeležil odločitve s škofjeloških srečanj, ki zadevajo pobudo o ustanovitvi Književne mladine Slovenije. Poroča tudi o nameravani pomoči, ki naj bi jo dodeljevali mladim avtorjem pri tiskanju njihovih knjig. Na prvi strani pa Slobodan Blagojević piše o poeziji in zgodovini Edvarda Kocbeka. Daljši zapis je izšel ob knjigi Kocbekovih *Izbranih pesmi*, ki jo je izdal beograjski Nolit. Kocbekove pesmi so v srbohrvaščino prevedli Marija Mitrović, Tatjana Detiček Vujašinović in Franc Zagoričnik, Andrej Inkret pa jih je izbral in jim napisal spremno besedo. Ko spremljamo Kocbekovo pesništvo, piše med drugim Slobodan Blagojević, lahko vse od pesniške zbirke *Zemlja* (1934), prek *Groze* (1963) in *Poročila* (1969) do *Zbranih pesmi* (1977), v katerih so se znašle še tri dotlej neobjavljene pesnikove zbirke, govorimo o pesniku z visoko zgrajeno zavestjo o razpetosti človeškega zgodovinskega bivanja od njegovega ničnega izvora v »Niču«, a tudi o pesniku, ki ne sprejema tiste odločitve, ki se nam vsiljuje sleherni dan: za zgodovino ali za etiko. Tudi ne sprejema poezije primitivnega duha, ki ne razpozna nikakršnih delitev in še deluje kot ujetnik zgodovine, ki ga ona sama ustvarja in pokončuje, ne sprejema pa tudi sofisticiranega dogmatičnega duha, ki svet nespravljivo reže na njegova pola materializma in idealizma. Pesnik kot samostvarnik, ne pasivno izločen ne aktivno uvrščen, pač pa pasivno uvrščen, prenaša stanje delitve kot naravno, ga ne razrešuje niti s pozabo niti s prevzetnostjo domišljavega razuma; v svoji individualni eksistenci prevzema splošno odgo-

vornost zanj, je med drugim zapisal Slobodan Blagojević.

*

V šesti številki krakovskega časopisa *Życie Literackie* so na prvi strani objavljeni nagrajenci uredništva. Za kritiške knjige sta bila nagrajena Aleksander Jackiewicz in Leszek Bugajski (član uredništva). Nagrade za publicistična in reportažna dela pa so prejeli Jan Ptasinski, Wiesław Górnicki, Andrzej Mularczyk in Ewa Owsiany. Časopis objavlja tudi pisma, ki jih je v letih 1948 in 1949 pisala iz izgnanstva pesnica in dolgoletna tajnica maršala Piłsudskega Kazimiera Iłkiewiczówna umetnostni zgodovinarji in polonistki Leokadiji Rzepecki. Maciej Chrzanowski je prispeval zapis *Eksperimenti in nadaljevanja* (o pesniku Stanisławu Czyczu).

*

V drugi številki makedonskega časopisa za literarno teorijo *Spektar*, ki je začel izhajati v Skopju, predstavlja Vladimir Cvetkovski antologijo jugoslovanskih pogledov na ameriško književnost (*Yugoslav Perspectives on American Literature*), ki je izšla v Združenih državah v uredništvu Jamesa Thorsona. V njej sta tudi dva prispevka slovenskega znanstvenika Janeza Stanonika. Ekaterina Babamova je v *Spektu* priobčila razmišljanje *Konkretna poezija kot možnost za nadnacionalno pesniško govorico*. Na podlagi posameznih primerov iz svetovne književnosti skuša ugotoviti, ali ima besedna umetnost s konkretno poezijo priložnost, da se približa univerzalnosti v sporočilu, kot jo imata glasbena in likovna umetnost. Vančo Tuševski išče vzporednice med Grigorjem Prličevom in Ivom Andrićem. Grigor Prličev je umrl leto dni po Andrićevem rojstvu.

*

V sedmi številki krakovskega časopisa *Życie Literackie* je v rubriki *Vesti* iz tujine natisnjeno poročilo rimskega časnika *Unità* o nastopu člana predsedstva centralnega komiteja Zveze komunistov Jugoslavije Dušana Dragosavca na znanstvenem posvetovanju o vlogi Socialistične zveze delovnega ljudstva Jugoslavije v samoupravni družbi. V uredništvu tednika *Życie Literackie* so bili pozorni na tisti del Dragosavčevega govora, ki zadeva razmerje države do Cerkve oziroma »Cerkve kot političnega tekmeca vladi ali družbenopolitičnim organizacijam«. Iz različnih kratkih izvlečkov Dragosavčevega prispevka in iz vrstnega reda, kako so navedeni, bi mogli sklepati, da se uredništvo ograjuje od tistih Dragosavčevih poudarkov, ki Cerkvi kratijo povezanost z narodom. Pomenljiv pa je — seveda za razmere na Poljskem — že sam ponatis takega poročila iz glasila, ki ni jugoslovansko.

*

Pozno je prispela prva številka vzhodnoberlinskega časopisa *Neue Deutsche Literatur. Besede o svobodi* je naslov prispevka Jürgena Kuczynskega, v katerem napoveduje izid cvetnika *Golobja peresa — književniki sveta za svobodo sveta*, ki jo v nemščini pripravljajo Eberhard Günther, Brigitte Böttcher, Ingrid Engler, Katarina Moschner in Martin Reso. V prispevku je navedenih nekaj imen, katerih pesmi ali odlomki iz pripovednih del bodo objavljeni v cvetniku. Zanimivo bi bilo videti, kako se je izbor dotaknil književnosti jugoslovanskih

narodov. Rolf Floss objavlja odlomek z naslovom *Zamenjava tapet* iz istoimenskega romana, ki je v tisku. Uwe Grüning je napisala novelo *Pot v Leiningen*.

*

V februarski številki novosadskih *Polj* zasledimo štiri pesmi Tomaža Šalamuna iz zbirke *Glas* s skupnim naslovom *Črno sonce*. Pesmi sta prevedla Jaroslav Turčan in Jovan Zivlak, prejšnji in sedanji glavni urednik lista. Med knjižnimi ocenami najdemo pisanje Denisa Poniža o knjigi *Dvojčka* Žarka Petana. O Adornovem poskusu priznavanja estetike piše Danko Grlić.

*

Prva številka novosadske *Scene* je v celoti posvečena lutkovni umetnosti. To je eden redkih primerov, da literarne revije odstopajo prostor lutkarjem, saj ti v vsej državi nimajo svojega glasila. Prispevki, ki so jih podpisali Radoslav Lazić, Luka Hajduković, Miroslava — Mima Janković, Luko Paljetak in drugi, skušajo omogočiti lutkovnemu umetniku pri nas stik s sodobno teoretično in praktično mislijo o najpomembnejših vprašanjih lutkovne umetnosti in kulture ter ga spodbuditi k še višjim dosežkom na tem področju. Tej številki je dodan poseben zvezek, v katerem je Emilija Cerović mlajša zbrala bibliografijo časopisa *Scena* od leta 1965, to se pravi od prvega letnika do leta 1981. S prispevki je v teh šestnajstih letih sodelovalo tudi 49 slovenskih gledaliških kritikov in teatrologov.